

Ducktubes som element til forbedret ynglesucces hos gråand

PROJEKTRAPPORT

10. MARTS 2022

Udarbejdet af:

VILDTFORVALTERHOLDET 2021

Forord og tak

Dette projekt er gennemført som en del af undervisningen i faget ”Trækvildt” på Vildtforvalteruddannelsen 2021.

Efter en start på uddannelsesforløbet, der de første uger måtte begrænses til online-undervisning på grund af corona-restriktionerne, var der, da eleverne endelig mødte fysisk ind på Skovskolens afdeling på Eldrupgaard, en masse opsparet energi, og et stort behov for at arbejde med vildtforvaltning i praksis.

På elevernes eget initiativ, blev der derfor igangsat et projekt, der skulle omsætte al den gennemgåede teori om populationsbiologi, yngleadfærd, prædation og den relevante jura og politik til konkret handling. Gråandens ynglesucces blev valgt som projektets måleparameter og opsætning af ducktubes skulle være virkemidlet. Den nærliggende Randers Fjord og det udfor liggende kystområde blev udpeget som projektområde for placeringen af rederørene.

Eleverne viste sig klart på hjemmebane, når det drejede sig om vildtforvaltningens praktiske opgaver, så fremstillingsprocessen var hurtigt overstået, og fordeling og opsætning af alle rederørene ude i projektområdets dellokaliteter var gennemført ganske få dage efter projektets start.

Tak til Vildtforvalterholdet for en engageret og effektiv indsats. Men også tak til en række andre, der har været uundværlige ressourcer i projektet. Her tænkes især på Løvenholm Gods som lagde værksted til fremstillingsprocessen og bidrog med både værktøj og personale til smedearbejdet. Også en kæmpe tak til de lokale ildsjæle/jægere langs fjorden, der uden megen betænkning sprang til da de blev kontaktet, og som har sørget for opsætning og videre pasning af de udleverede ducktubes ude i projektområdet.

Sidst men ikke mindst også tak til Skovskolen, Foreningen Danske Herregårdsjægere og Jægerne Naturfond for et økonomisk bidrag, der har betydet, at projektet kunne gennemføres.

Teorien bag projektet

Gråanden er den trækvildtart, der har størst jagtmæssig betydning i Danmark. En dansk ynglepopulation på anslået 30.000 par suppleres i vinterhalvåret af et stort antal tiltrækkende nordiske gråænder så vinterbestanden vurderes til at være omkring 300.000 ud af en flywaybestand, der tæller op mod 4,5 mio. individer. Det årlige jagtudbytte af gråænder er på ca. 450.000 stk. men her skal dog fraregnes de nedlagte fugle (måske 200.000), der stammer fra en årlig udsætning på anslået 400.000 stk.

Gråanden kan som alle andre typiske byttedyrsarter tåle en ret høj dødelighed i resten af året, når blot arten har høj ynglesucces. Vildtforvaltningsmæssigt kan vi herhjemme ikke gøre så meget for at højne ynglesuccesen for de nordiske ynglepopulationer, men vores danske ynglebestand har både potentiale til at blive meget større og mere udbredt. Ynglesuccesen for de enkelte par er meget lav og skal derfor forbedres uanset om målet er en større national ynglebestand, eller det handler om at skabe et større jagtbart bestandsoverskud.

Gråanden har som jordrugende art som nævnt en meget begrænset ynglesucces på grund af prædation. Undersøgelse af prædation på ynglende gråænder har vist, at der er en høj dødelighed primært gennem rugeperioden, fordi rederne her er udsatte for rovdyrangreb. Dette gør sig også gældende i USA, hvor man i vandfugleforvaltningen har udviklet et simpelt redeskjul til gråænderne – såkaldte ducktubes – bestående af trådvæv og halm. Disse rederør placeres på en stang hævet over vandfladen, så de bliver utilgængelige for rovdyr, og på den måde har man øget ynglesuccesen for de rugende ænder fra under 10 % til 60 eller helt op til 80 % ved brug af ducktubes. (kilde: <https://deltawaterfowl.org/>)

I det aktuelle projekt undersøgte vi effekten af at opsætte ducktubes i et kystnært område, med en formodet lav ynglebestand af gråænder. Undervejs vurderede vi potentialet for at vores model for ducktube-projektet kan kopieres af lokale jagtforeninger eller andre sammenslutninger af naturinteresserede. Endelig afprøvede vi om der er interesse blandt de almene lokale jægere for at deltage og yde en indsats i en aktiv forvaltningsindsats rettet mod en trækvildtart.

Fremstilling af ducktubes

Byggevejledningen til rederørene blev minutiøst kopieret fra anvisningen, der gives af Delta Waterfowl (<https://www.youtube.com/watch?v=CuS9fCf1Eug>). Med 10.000 opstillede ducktubes i den amerikanske prarie pothole region, anslås det, at op mod 70 % af ungfuglene i den jagtbare flywaybestand udgøres af fugle, der er udruget i et af de kunstige redeskjul. Derfor formoder vi, at både fabrikationen, logistikken og effekten af redeskjulene allerede er optimeret.

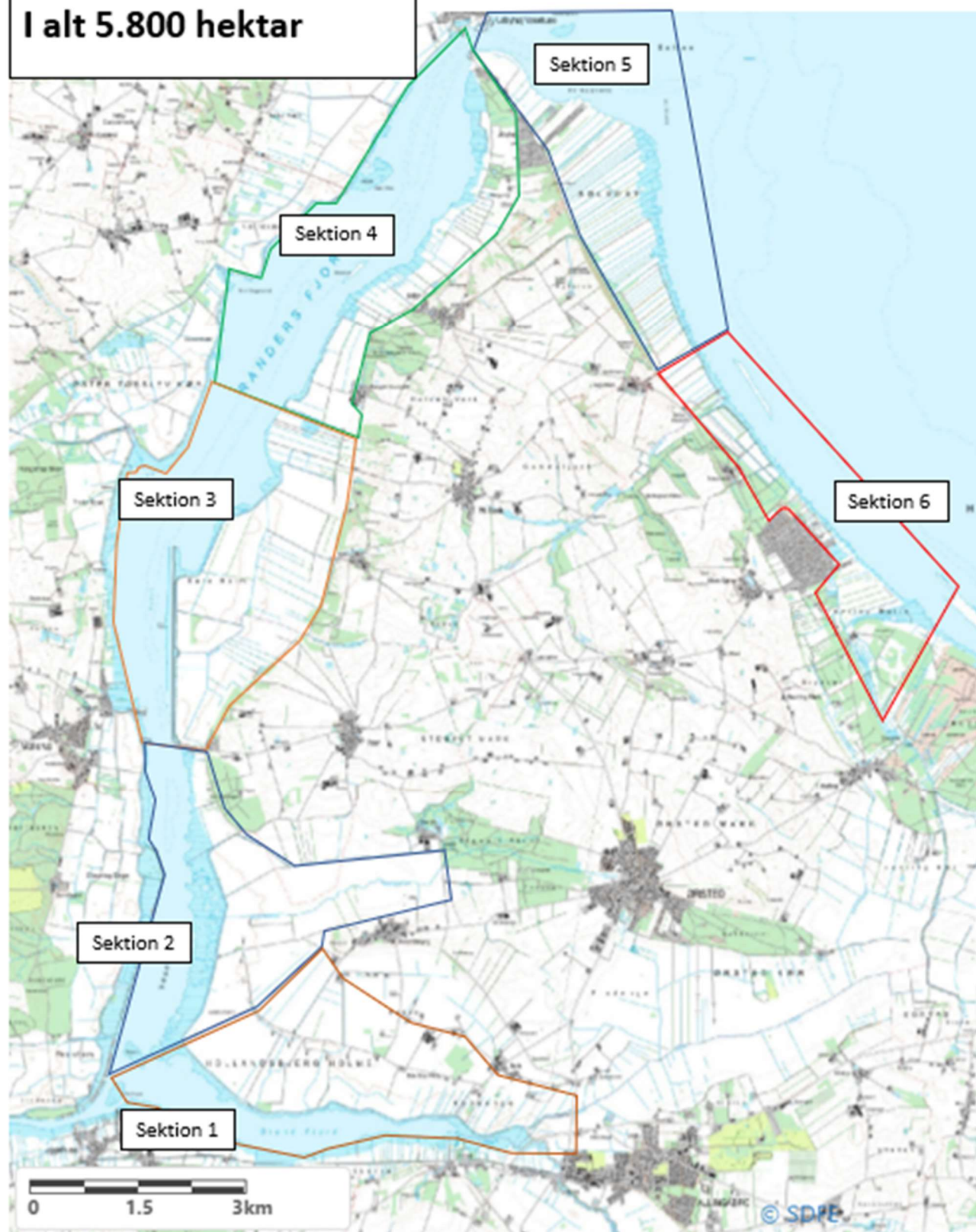
Materialer til 100 ducktubes blev bestilt hjem, og på arbejdsdagen gik 5 af eleverne i smedeværkstedet med et par af Løvenholms smede og de øvrige 13 elever gik i gang med at klippe tråd og rulle halm. Da først processen var fastlagt, gik det stærkt, og på under tre timer var der 100 rør klar til montering. Metalarbejdet gik af gode grunde lidt langsommere, da der både skulle skæres, bukses og svejses, men stativerne til de 100 rederør blev færdiggjort den følgende dag. Materialeprisen endte på ca. 200 kr. pr rederør, ved koordineret fremstilling af 100 rør.

Projektområdet og lokalt samarbejde

Målsætning for projektet var at der skulle opsættes 100 ducktubes langs Randers Fjords kystlinje på strækningen Allingåens udløb til Hevring Skydeterræn. Derfor blev projektområdet inddelt i 6 sektioner som hver skulle modtage 15-20 rederør. Kortet kan ses på næste side.

Mens smedene ordnede det sidste på værkstedet, forberedte resten af elevholdet fordelingen af rederørene til projektområdet. Der blev taget kontakt til udvalgte ressourcepersoner fra de respektive delområder, og alle de lokale ildsjæle, der blev kontaktet, sagde med ingen eller meget kort betænkningstid ja til at stå for fordelingen og opsætningen af det nærmere aftalte antal rederør i sit lokalområde. Sektion 1, 25 rør – sektion 2, 13 rør – sektion 3, 20 rør – sektion 6, 25 rør. Kun i sektionerne 4 og 5 omkring fjordens udmunding lykkedes det ikke at komme i kontakt med den ønskede person, og på grund af det fremskredne forår, blev 20 rederør til disse sektioner lagt på lager indtil næste sæson

**Forvaltningsområdet
inddelt i 6 sektioner.
I alt 5.800 hektar**

Juridiske forhold

Som en del af forarbejdet til projektet indgik de juridiske forhold omkring kystområdernes beskyttelsesstatus. Elevholdet var derfor på forhånd bevidst om, at der kunne være konflikter mellem opsætning af ducktubes og bestemmelserne i Natura 2000 og Naturbeskyttelsesloven. Men når man ser hvor mange anvisninger og reklamer for opsætning af ducktubes, der åbenlyst promoveres på jagtrelaterede tidsskrifter og på youtube og andre sociale medier, var opfattelse, at en dispensation ville være en formssag ved henvendelse til den lokale kommune.

Usikkerheden voksede dog, da en af projektets lokale kontakter gjorde opmærksom på en sag fra Roskilde Fjord, hvor opsætning af ducktubes blev kendt ulovlig. Og ved henvendelse til Norddjurs Kommune's miljøafdeling primo april blev bekymringerne bekræftet. For det første blev vi belært om at en sagsbehandling på et sådant spørgsmål normalt kræver tre måneders behandlingstid. Norddjurs Kommune var dog samarbejdsvillige, og gav på få dage en ikke bindende såkaldt "ikke-afgørelse" – d.v.s. et skriftligt overblik over, hvordan et færdigbehandlet svar på dispensationsansøgningen ville blive.

Svaret var desværre klart modstridende den normale praksis, der p.t. findes for opsætning af ducktubes i Danmark. Svaret vedhæftes som bilag til denne rapport. I øvrigt fik projektet i oktober måned – seks måneder efter skriftlig forespørgsel – et telefonisk svar fra Randers Kommune, med samme ordlyd.

Det juridiske svar blev i den grad en gamechanger for projektet. De lokale samarbejdspartnere arbejdede ud fra de anvisninger de finder i medierne, men som undervisningsinstitution og moderne vildtforvaltere kunne hverken Skovskolen eller elevholdet deltage i opsætning af rederørene på lokaliteter, hvor aktiviteten jfr. kommunens svar ikke er lovlig. Løsningen blev, at rederørene blev leveret ud til lokaliteterne sammen med kommunens anvisninger, hvorefter de lokale ildsjæle så selv stod for opsætningen. Vel vidende at youtube kunne risikere at have en større opdragende funktion end kommunens miljøafdeling.

Dataindsamling og registrering

Gråændernes anvendelse af de opsatte rederør blev tjekket ved elevernes besøg den 22. juni (sektion 3, 6 samt dele af 2) samt af de lokale samarbejdspartnere ved nedtagning (alle sektioner).

Der blev i den forbindelse arbejdet med forskellige digitale løsninger til registrering af rederørenes positioner og registrering af data for ændernes anvendelse af rederne. En af de anvendte løsninger var WeeHunt en anden en kombination af gis-værktøjerne Mergin og Input. Begge forsøg gav et uundværligt overblik over rederørenes placering, så det er muligt at finde dem alle igen, når de skal tjekkes eller nedtages. Da der ikke var så mange positive data at arbejde videre med, måtte denne del af projektet nedprioriteres. Der blev dog udviklet et registreringsark, som er vedlagt rapporten som bilag, udfyldt med data fra 15 opsatte rederør fra sektion 3. (se side 8)

Resultatet:

Sektion 1: Her er det ikke lykkedes at komme i kontakt med den lokale kontaktperson, så yngleaktiviteten i 25 leverede rederør er ukendt.

Sektion 2: Ingen yngleaktivitet i 13 opsatte rederør.

Sektion 3: 1 rede hvor mindst 7 ællinger klækkede ca. 20/6 i 15 opsatte rederør.

Sektion 4 og 5: Ingen projektaktivitet i 2021

Sektion 6: 2 reder, der begge klækkede ællinger i 2021 i 25 opsatte rederør

Udover de indsamlede data fra de ca. 80 rederør, der i 2021 blev opsat som en del af projektet, fik projektet adgang til data fra 17 opsatte rederør, der siden 2019 har været opsat i søer og vandhuller på Løvenholm Gods. Disse reder var klargjorte fra februar måned, og her blev der registreret yngleaktivitet i over halvdelen af de opsatte rederør.

Med hensyn til placeringen af ducktubes havde de lokale ved opsætningen i vidt omfang forsøgt at følge anvisningerne. Rederør opsat i rørskov var trukket ind i tagrørene, mange rederør var opsat i kunstige pumpekanaler og enkelte steder var rederør placeret flere meter ovenfor vandhullets bred. Desværre – men ikke uventet – var de tre succesfulde rederør placeret ude i vandhullet. Anvist af youtube og ikke af myndighederne.

PROJEKT: "Ducktubes i Randers Fjord-området 2021"

Resultatark for: KARE HOLM

Tubenr.	Opsat	Tjekket	V-linje	V-spejl	URØRT	BESØGT	REDE	ART	ÆG	PRED	KLÆK
KH1	15-4	29-08	-3		X						
KH2	15-4	29-08	-6		X						
KH3	15-4	29-08	-1		X						
KH4	15-4	29-08	-1		X						
KH5	15-4	29-08	-1		X						
KH6	15-4	08-09	-5			X					
KH7	15-4	08-09	-3			X					
KH8	15-4	08-09	+12		X						
KH9	15-4	08-09	-4				X	GA	8		7
KH10	15-4	29-08	+5		X						
KH11	29-4	29-08	-3		X						
KH12	13-4	29-08	-1		X						
KH13	13-4	29-08	-1		X						
KH14	13-4	29-08	-1		X						
KH15	13-4	29-08	-4		X						

Mindst 8 æg i KH9 – 1 æg stadig i rede hvor ælling er død under klækning – klækket ml. 17. og 22. juni

Resultater og diskussion

1. Nåde projektet sine mål?

Projekt "Ducktubes som element til forbedret ynglesucces hos gråand" er resultatet af en spontant opstået idé under Vildtforvalterholdet 2021's undervisning i Trækvildtforvaltning. Projektet samler således en række fag – populationsbiologi, jura, kommunikation, samarbejde, projektledelse og praktisk vildtforvaltning – i samme konkrete og praksisnære indsats.

Udover at være en yderst kærkommen afveksling til to måneders webbaseret undervisning, tydeliggjorde projektarbejdet, at der er meget langt fra teori til praksis for selv en meget simpel og afgrænset forvaltningsindsats, som opsætning af rederør til gråænder trods alt er. Som øjenåbner for de mange faser og facetter i gennemførelsen af et projekt nåede projektet sit mål, og undervisningsformen vurderes yderst velegnet til en målgruppe bestående af praktiske vildtforvaltere. Der bør dog tages hensyn til en tilstrækkelig tidsressource for lignende undervisningsprojekter, for at sikre at de kommer helt i mål. I det efterfølgende kommenteres yderligere på de vigtigste delelementer af projektet.

2. Ducktube-projekt som en aktivitet for f.eks. jagtforeninger.

Hvis arbejdsressourcen er til rådighed, kan der på meget kort tid fabrikeres en stor mængde ducktubes, til en pris (i nærværende projekt ca. 200 kr. pr. stk.) der realistisk muliggør en betydende lokal indsats for de ynglende gråænder uden den større økonomiske investering. Nærværende projekt viste desuden, at der findes en stor interesse hos den almene jæger for at deltage og yde en gratis indsats i et sådant projekt.

3. Det er nødvendigt at få orden på den juridiske del.

Den største negative oplevelse i projektet var misforholdet mellem den almene opfattelse af ducktubes som et godt og legitimt element i gråandeforvaltningen, og den reelle lovgivningsmæssige praksis, som myndighederne forvalter efter. Konklusionen i projektet er, at stort set alle opsatte ducktubes i Danmark er ulovligt placeret.

Det er først og fremmest ærgerligt, fordi vi med rederørende har et forvaltningsredskab til gråænderne, som kan have en reel betydende effekt, og dermed kan sænke nødvendigheden af den meget kritiserede andeudsætning. Dernæst fordi mange af begrundelserne for afslag for tilladelse til opsætning af rederør i søer og vandhuller mangler biologisk grundlag, og er taget fra historiske argumenter fra diskussionerne om andeudsætningen. Derfor er der behov for, at relevante institutioner – Danmarks Jægerforbund og i sidste ende Vildtforvaltningsrådet – tager ducktube-problematikken til behandling med henblik på en politisk afgørelse om ændring af myndighedsbehandlingen, så dispensationerne til rederørene kan gives.

4. Virker ducktubes overhovedet?

Projektet havde opsat et meget ambitiøst mål og 100 opsatte ducktubes, hvoraf 60 % blev benyttet af ynglende gråænder og igen 60 % (= 36 reder) med klækkede ællinger. Vi fik kun opsat 80 af de 100 producerede rederør, og af dem har vi p.t. kun yngledata fra 55. Heri fandtes kun 3 ynglende gråænder, hvilket svarer til 5-6 % af de opsatte rør. Til gengæld var overlevelseshraten for de tre reder 100 % idet alle klækkede ællinger.

Randers Fjord-området har ikke en særlig stor ynglebestand af gråænder. I sen vinteren er der en del overvintrende fugle, som bliver hængende og parvist søger rundt til områdets vandhuller og lavvandede områder. Men det virker som om meget få af dem ender med et yngleforsøg, og i hvert fald er det naturlige tillæg af gråællinger indenfor projektets område meget lavt. Derfor er det ingen overraskelse, at ynglesuccesen i de opsatte ducktubes er til at overse. For da rederørene først blev opsat medio april var langt de fleste potentielle ynglepar allerede forsvundet ud af området.

Der er dog ingen tvivl om, at ducktubes kan blive et solidt værktøj i gråandeforvaltningen – også i Danmark. At alle tre registrerede reder overlever til klækning, er bemærkelsesværdigt. Og de "lånte" data fra Løvenholm viser, at en ynglebestand af lokale gråænder kan opbygges over få år, for her var ændernes brug af rederne i opsætningsåret også yderst minimal. Teorien er, at ænder, der har haft ynglesucces i et rederør, vender tilbage de efterfølgende år, og ællinger, der er klækket i et rederør, selv vælger et sådant som redested, når de bliver kønsmodne.

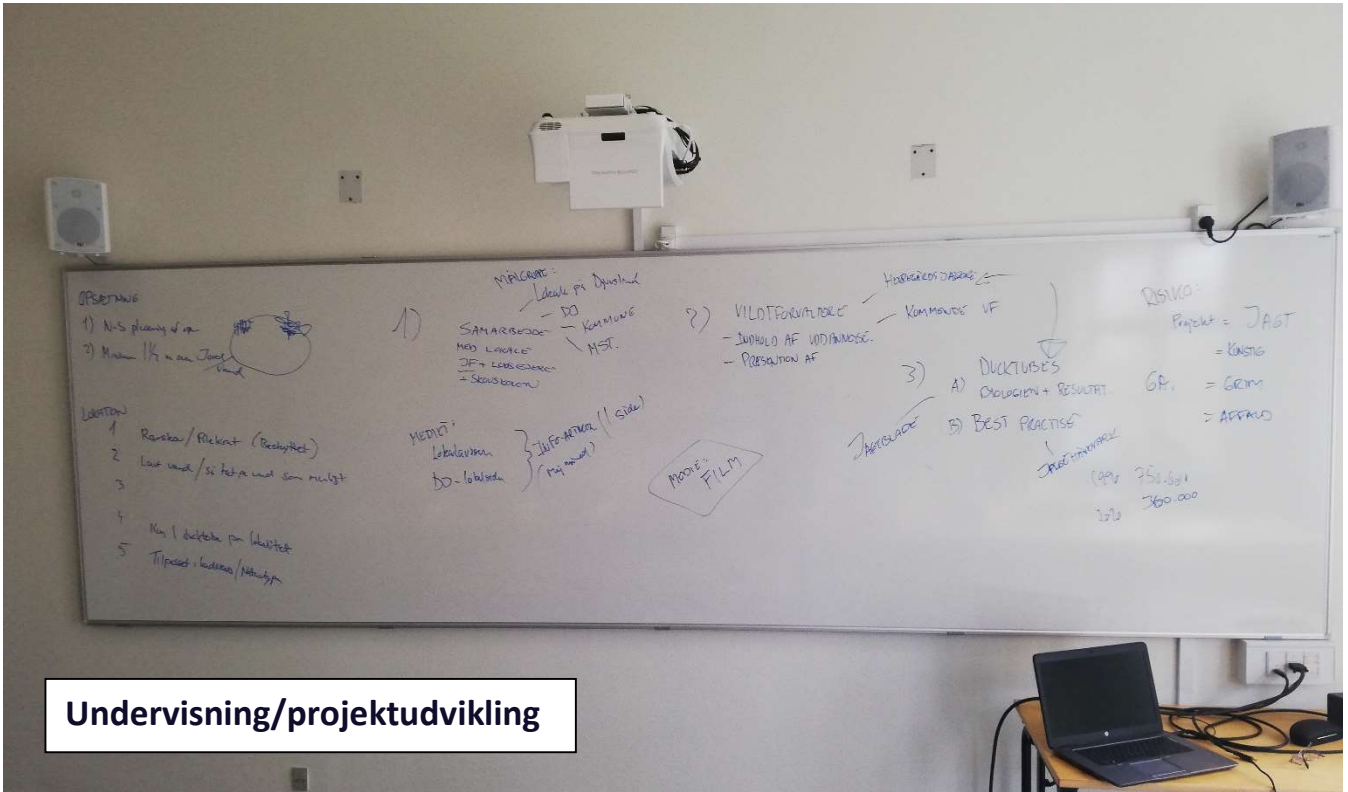
5. Fremtidsperspektiverne for ducktubes.

En holdbar løsning omkring opsætning af ducktubes og naturbeskyttelsesinteresser må aftales snarest, ellers har denne forvaltningsindsats ingen fremtid i Danmark.

Men hvis dette sker, indeholder metoden potentiale til at blive en betydende forvaltningsindsats ikke bare på lokalt plan men også for den nationale ynglebestand af gråænder. Indsatsen er billig, let at udføre og lægger op til et forvaltningsfællesskab som vil være oplagt for jagtforeninger at gå ind i.

I en fremtid, hvor udsætningen af gråænder er under stort pres, og eventuelt bliver udfaset, vil det være nødvendigt at satse på forvaltningen af den naturligt ynglende gråandebestand. Hvis 400.000 udsatte gråænder skal erstattes af vildt producerede fugle, kræver det at ca. 100.000 gråænder har held til at klække deres kuld. Det vil kræve en markant forhøjelse af både ynglebestand og redesucces, og det er her vores ducktubes kommer ind i billedet.

Og vi har god plads til både ænderne og rederørene. Antallet af søer i Danmark er på 120.000 og dertil kommer over 7.000 km. kyststrækninger samt planlagte 100.000 hektar nyetablerede vådområde- og lavbundsprojekter. Vi er bare først nødt til at finde forståelse for, at 8-10 små dunklumper ikke er en katastrofe for vores natur, når de plumper ud af rederørene.

Afgang til ekskursion – Fjordcenteret 22/6

Tjek af ynglesucces – Stenaltdammene

Beboet ducktube – sektion 3